

Ана Лупуловић (Београд)

Стихови о Крсту – Часни и Животворни Крст у духовној поезији Џона Дона

✠ Кључне речи:
*крст, Христос, Христово
страдање и смрт, искуљење,
кришење.*

Крст је симбол Хришћанства, симбол и оруђе Христовог страдања, али и победе над смрћу. На крсту почива читав домострој Божијег оваплоћења и људског спасења. Као такав, крст је био чест мотив у духовној поезији енглеског песника и проповедника Џона Дона (John Donne 1571–1631). Он га је хвалио, бранио и величао, полагао сву своју наду на њега и на њему распетог Христа. Кроз своје исповедање крста, не само у прози, у својим проповедима, већ и у стиховима, Дон показује како поезија прераста у молитву. У раду смо покушали да анализирамо мотив крста у Доновој духовној поезији, али и да ову анализу сместимо у одговарајуће теолошке оквире.

У раду се анализира мотив крста у духовној поезији енглеског песника Џона Дона. Овај мотив се јавља у великом броју Донових песама, и то кроз неколико подмотива, које смо покушали да анализирамо сместивши их претходно у одговарајући теолошки контекст.

„Апостол каже: *Тело жели иројив духа, а дух иројив њела* (Гал. 5; 17), а Бог је Дух, сама доброта и врлина. Пошто се дух наш, саздан по Његовом образу и подобију, услед и због греха искварио, зар се ико икада могао обновити и измирити са Богом а да не дође до укидања греха и живота по телу? Крст Христов управо и јесте то и такво укидање греха.“ (Палама 2005: 81). Св. Григорије Палама, један од светих отаца Цркве, овако тумачи тајну и суштину часног и животворног крста Христовог, сматрајући да је ово Знамење Победе било од давнина предобјављивано и предизображавано на најразличитије начине. Велики руски теолог Сергеј Булгаков сматра да је „Крст Христов

уписан у творевину већ приликом саме њене појаве и већ је у свом почетном чину свет био призван да у своје наручје прими Бога.“ (Булгаков 2011: 365). Крст је, дакле уписан у само стварање света, у читав домострој оваплоћења Господа Исуса Христа. У складу са тим и Џон Дон посматра цео Христов живот као непрекидно страдање¹, чији је циљ искупљење човека и помирење са Богом. Христос као Син Божији и Син Човечији је наш Искупитељ и наш посредник пред Богом. „Он би рањен за наше пријеступе, избијен за наша безакоња; [...] раном Његовом ми се исцијелисмо.“ (Ис 53; 5). Тајна крста је истовремено и тајна стварања и тајна искупљења и спасења човека. Христос је истовремено и Пастир и Јагње, и Прво-свештеник и Жртва. „Христос је, наравно, дошао у свет као Јагње Божије које је заклано пре стварања света и које је узело на Себе његове грехе, да би Син Човечији био подигнут *на крст*“ (в. Јн 3; 14). Ово превечно заклање представља основу Голготског крста за спасење света.“ (Булгаков 2011: 358). Али, како је могуће да је Јагње заклано и пре стварања света? Каквог то има смисла? Булгаков каже: „Стварајући свет са човеком као његовим врхунцем и стварајући свет из ничега, призивајући у живот *иварно* биће са његовом непостојаношћу, Бог га није створио само Својом премудрошћу и свемогућством, него је на Себе прихватио и бригу о његовој судбини. Та судбина укључује и тварну непостојаност, услед које свету, у његовој тварној слободи, може да буде својствено не само зло, него и отпадање од Бога. Другим речима, превечни савет о стварању света нужно укључује у себе и савет о његовом спасењу, тј. о сједињењу са Богом и обожењу, за које је творевина

и предодређена. Човечанство је, наиме, призвано да постане богочовечанство, које и јесте истинска основа творевине.“ (Булгаков 2011: 363–364).

Није пад човеков једино што га одваја од Бога, већ је то и сама његова *иварносѝ*, коју човек сам, наравно, и не може превазићи. Управо зато Бог одлучује да „Собом допуни оно што недостаје тварности, да обожи створено, да ономе што настаје подари вечност.“ (Булгаков 2011: 364). Из огромне љубави према свету Бог се оваплоћује, па је тако Богооваплоћење нераскидиво повезано са стварањем света, као и са искупљењем. У том смислу је Јагње Божије заклано пре стварања света, тј. жртва Јагњетова представља завршни чин стварања. Богооваплоћење је и искупљење јер Јагње Божије узима на Себе грехе света. На тај начин се Богооваплоћењем превазилазе и грех и тварност.

У песми *Upon the Annunciation and Passion* („О Благовестима и Страдању“) Дон је искористио календарско поклапање ова два празника 1608. године, да укаже на њихову повезаност у теолошком смислу, јер они припадају једном истом делу Божијем – домостроју људског спасења. Ово је сусрет двеју крајности – почетка (Благовести – зачеће и оваплоћење Сина Божијег у утроби свете Дјеве) и свршетка (Његово страдање и смрт) – које урастају једна у другу и постају једно, јер крај (смрт) постаје нови почетак, поновно рођење кроз васкрсење. Повезаност оваплоћења са стварањем, страдањем и искупљењем, тако да се, заправо, ради о једном истом чину, предстаља главни мотив ове песме. *This Church by letting those daies joyne, hath shown / Death and conception in mankinde is one; / Or'twas in Him the same humility, / That He would be a man, and*

1) Види код: *Smith* 1984: 513.

leave to be; / Or as creation He hath made, as God, / With the last judgment but one period („Ова Црква дајући да се ти дани споје, показује да/смрт и зачеће у људском роду једно су;/или да је Он из истог смирења/хтео човеком да постане и отишао да би био;/или да су стварање, које као Бог учини,/и Страшни Суд тек један оптицај.“)² Исти мотив јавља се и у сонетном венцу *La Corona* у сонету *Annunciation* („Благовести“), који Дон започиње стиховима који говоре о Христовом страдању и смрти, пре него што ће описати тренутак зачећа у девичанској утроби Богородичиној. *That All, which alwayes is All every where, / Which cannot sinne, and yet all sinnes must beare, / Which cannot die, yet cannot chuse but die, / Loe, faithfull Virgin, yeelds himselfe to lye / In prison, in Thy wombe;* („То Све, што увек Све је свуда;/Што греха не може починити, ал’ све грехе мора понети;/Што умрети не може, ал’ другога нема пута;/Гле, верна Дјево, предаје Себе да смести се / у тамницу, у утробу твоју.“)³

Вратимо се сада Доновој тврдњи да је читав живот Христов непрекидно страдање. Силазак са Небеса схвата се, наравно, метафизички, и то је управо Богооваплоћење. Логос силази са Небеса, спушта се у свет узимајући тело човечије, Он, Једини Безгрешни, борави са људима затрованим грехом. „Његова искупитељска страдања почињу од самог Његовог оваплоћења. Будући да су му људски греси

били страни, Богочовек је грехе којима је био окружен доживљавао као тешко страдање.“ (Булгаков 2011: 365–366). На тај начин Христос *страда* и пре него што почиње Његова Голгота у ужем смислу. Тако већ само оваплоћење тј. прихватање људске природе представља *крсти*, али Господ не страда само због тога, већ и зато што је Он „Јагње Божије, које узима на Се грехе света“ (Јн 1; 29). „Христос је трпео грех као непрестано страдање и од демона и од људи“ (Булгаков 2011: 366). Христос прихвата грехе света као своје сопствене⁴ да би их надвладао и на тај начин победио кнеза овога света и избавио човечанство. „Мучен би и злостављен, али не отвори уста својих; као јагње на заклање вођен би и као овца нијема пред онијем који је стриже не отвори уста својих.“ (Ис 53; 7) Управо зато мотив крста представља један од најчешћих мотива код Цона Дона, како у његовим проповедима тако и у духовној поезији. Као што смо видели крст представља тајну домостроја спасења, па стога крсно знамење јесте „свештени и часни Печат који освећује“ (Палама 2005: 93). Због ове комплексности, у Доновим духовним песмама наилазимо на више различитих подмотива који се сви могу свести на један – мотив часног и животног Крста Христовог.

Доново време јесте време посебног вида иконоборства, у ком су се пури-танци⁵ борили за избацивање свих вр-

2) Наш превод стихова и цитата са енглеског језика.

3) Ови стихови су скоро идентични стиховима из осме строфе песме *The Progresse of the Soule* („Путовање душе“), с тим што је ту употребљено прошло време, а овде садашње. Сматрамо да је садашње време овде изабрано зато што сонет говори о Благовестима, па песник употребом презента управо жели да нагласи да, пошто за Бога време не постоји, то се и зачеће и страдање и смрт Исуса Христа одвијају истовремено, тј. припадају истом чину.

4) Види код: Булгаков 2011: 367.

5) Екстремни протестанти у Енглеској, у другој половини хvи и у хvii веку. Пури-танци, који су већином били калвинисти, трудили су се да очисте (*to purify*) Енглеску Цркву од

ста сликовног представљања из цркве и богослужења, сматрајући их остацима папизма са којим је требало изаћи на крај. Тако се око 1603. залажу за укидање крста и крсног знамења нарочито у светој тајни крштења.⁶ Џ. Смит⁷ наводи податак да је у то време крст у олтару био изузетно редак чак и у Англиканским црквама. Џон Дон се, међутим, супроставља оваквим схватањима, стајући у одбрану крста и оправдавајући његов значај и употребу, како у богослужењима и светим тајнама, тако и у свакодневном животу. Овој „борби за крст“ Дон посвећује многе проповеди⁸ и изванредан број песама. Мајстор речи и песничких слика и у прози, а нарочито у поезији, Дон себи својственим смелим и провокативним стиховима упозорава на значај животног крста Христовог, као средства и оруђа људског спасења. Због тога бисмо, као први крсни мотив, у поезији Џона Дона, издвојили управо овај мотив борбе за крст или апологије крста.

Читава Донова песма *The Crosse* („Крст“) представља одговор пуританском покушају одбацивања крста и крсног знамења. У овој својеврсној апологији крста Дон користи више испреплетаних мотива. Песма почиње реторским питањем: *Since Christ embrac'd the Crosse it selfe, dare I / His image, th' image of His Crosse deny?* („Пошто је Христос Крст сам обгрлио, смем ли ја / Слика Његова Његов Крст да одбацим?“) Истичући значај и улогу крста у домостроју спасења, као и жртве Јагњетове, Дон каже: *It bore all other sinnes, but is it fit / That it should beare the sinne of scorning*

it? („Он поднео је све друге грехе, ал' може ли / грех ниподаштавања поднети?“). Одмах затим Дон смело тврди: *From mee, no Pulpit, nor misgrounded law, / Nor scandal taken, shall this Crosse withdraw, / It shall not, for it cannot; for, the losse / Of this Crosse, were to mee another Crosse;* („Од мене никаква проповедаоница, нити закон погрешан, / нити саблазан каква, неће овај Крст удаљити, / Неће, јер не може, јер губитак / Крста тог био би за мене други Крст“). Дон ни на који начин не жели и неће да одбаци крст јер: *No Crosse is so extreme, as to have none.* („Ниједан Крст није тако страхан, као одсуство Крста.“). Да би поткрепио значај крста Дон наводи многе примере из природе и свакодневног живота у којима доминира знак крста: човек који шири руке или плива, птица у лету, јарбол и катарка на броду и, као врхунац, каже: *All the Globes frame, and spheares, is nothing else / But the Meridians crossing Parallels.* („Сав склоп Земље и сфера, није ништа друго / До меридијани који се са упоредницима укрштају.“). Будући уписан у сам склоп Земље и универзума крст представља њихов темељ, основу на којој су и свет и сва жива бића, са човеком као круном творевине, створени од Бога. Због тога, поручује Дон, све и да жели да одбаци крст, човек то једноставно не може да учини, јер је крст свуда и у свему.

Како је кроз Адама, преко *грвџа са знања* добра и зла, грех ушао у свет, тако је кроз Христа – другог и Новог Адама он поражен и поништен на *грвџу крсном*. Због тога је Христос Искупитељ, а крст

великог броја обреда и карактеристика које су сматрале римокатоличким. Види: *Collins English Dictionary*, 1991, и Ковачевић и др. 1991.

6) Види објашњења у *Donne* 2001: 652, *Smith* 1984: 514 и *Johnson* 1999: 61–88.

7) Види: *Smith* 1984: 514.

8) Види: *Johnson* 1999, и *Smith* 1984.

симбол и средство искупљења људског. „Христос је у Гетсиманској ноћи преживео и пропатио све грехе човечанства и свакога човека, почињене у прошлости, садашњости и будућности. [...] У природи Новог Адама поражени су и обеснажени греси природе старог Адама, гнев Божији отежао је на њима и угасио се, задовољена је правда Божија, принет је „откуп“, извршило се помирење – најпре у Гетсиманској припреми, да би затим „запис“ наших грехова у потпуности био поцепан на крсту.“ (Булгаков 2011: 376).

Овај мотив Дон је унео у песму *The Progresse of the Soule* („Путовање душе“): *That Crosse, our joy, and griefe, where nailes did tye / That All, which always was all, every where; / Which could not sinne, and yet all sinnes did beare; / Which could not die, yet could not chuse but to die; / Stood in the selfe same roome in Calvarie, / Where first grew the forbidden learned tree.* („Тај Крст, наша радост и бол, где клинови пригвоздише / То Све, што увек беше Све, свуда; / Што греха не могаше починити, ал’ све грехе понесе; / Што умрети не могаше, ал’ другога пута немаше; / Стајаше на Голготи на месту истом, / Где пре беше познања дрво забрањено.“).

Мотив двају дрвета и двојице Адама налазимо у Доновој песми *Hymne to God, My God, in My Sicknesse*, („Химна Богу, мом Богу, у болести мојој“).

We thinke that Paradise and Calvarie, / Christs Crosse, and Adams tree, stood in one place; / Looke Lord, and finde both Adams met in me; / As the first Adams sweat surrounds my face, / May the last Adams blood my soule embrace. („Мислимо да

Рај и Голгота / Крст Христов и дрво Адамово на истом месту стајаше; / Погледај Господе и нађи да оба Адама у мени се среташе; / Док првог Адама зној облива ми лице, / Нека крв би последњег Адама моју душу пригрлила.“)

„Христос је прихватио целокупну људску природу и зато Он у њој и кроз њу може да прихвати и целокупни људски грех свих индивидуа, иако га Он лично није починио. Због тога у Његовом светом човештву, као и у свечовечијој личности Новог Адама, сваки адамит може да пронађе и да оствари своју оправданост и помирење са Богом. Силом своје љубави Спаситељ се поистовећује са сваким грешником који Му приступи, тако да се за њега може рећи: *Живим не више ја, него живи у мени Христос.* (Гал 2; 20)“ (Булгаков 2011: 381). Силом љубави савршава се страшна тајна крста, тајна искупљења човековог, да човек који је пао са Адамом може устати са Христом (Новим Адамом). Јагње Божије бива заклано, али се Његово Тело ломи, а Његова Крв излива за живот света.

У многим Доновим песмама налазимо овај мотив Христа Искупитеља и Његове животворне крви. Тако, на пример, у сонетном венцу *La Corona*, у сонету који носи назив *Crucifying* („Распињање“) налазимо на следеће стихове: *“Now Thou art lifted up, draw mee to Thee, / And at Thy death giving such liberal dole, / Moyst with one drop of Thy Blood, my dry soule.”* („Сад када си се подигао, привуци ме к Себи / И у смрти Својој дајући такав обилан дар⁹, / Ороси једном капљом Твоје крви моју усахлу душу.“)

9) Вишеструка игра речима: *dole* – 1. мала порција хране (која се даје сиромашнима) и 2. бол, патња. Тако би фраза *liberal dole*, на први поглед изгледала као парадокс (обилна мала порција), али, заправо означава порцију која је, иако количински мала, у ствари више него обилна, а ради се, наравно о св. Причешћу. Пошто је Христос пострадао,

У „Побожним сонетима“ (*Holy Sonnets*) такође наилазимо на ове мотиве. У другом сонету¹⁰ *Thy blood bought that, the which before was Thine*. („Твоја крв купила је то што некад беше Твоје.“). У деветом: *O God, Oh! Of Thine onely worthy blood, / And my tears, make a heavenly Lethean flood, / And drowne in it my sinnes blacke memorie*. („О Боже, О! од једино Твоје свете крви, / И суза мојих, начини небесну бујицу на Лету налик, / И потоци у њој сећање на мој црни грех.“). У једанаестом сонету¹¹ Дон се диви Христовој искупитељској жртви и тајни Божијег оваплоћења која је то учинила могућим. *O let mee then His strange love still admire; / Kings pardon, but He bore our punishment.* („О, да се онда чудној љубави Његовој заувек дивим; / Краљеви могу да помилују, ал’ Он је нашу казну понео.“) И: *God cloth’d Himselfe in vile man’s flesh, that so / He might be weake enough to suffer woe*. („Бог се обуче у човекову просту плот, да тако / Довољно слаб буде, да страдање претрпи.“)

А у песми *A Litany* („Литија“), у другој строфи под називом *The Sonne* („Син“) налазимо следеће стихове: *O be Thou nail’d unto my heart, / And crucified againe, / Part not from it, though it from Thee would part, / But let it be, by applying so Thy paine, / Drown’d in Thy blood, and in Thy passion slaine*. („О

буди клиновима за моје срце прикован, / И распет поново, / Од њега се не одвајај, иако би се оно од Тебе одвојити хтело, / Већ дозволи му да, примајући тако страдање Твоје, / у крви Твојој утопљено буде и у страсти Твојој погубљено.“) У овим стиховима препознајемо Христове речи: „Који чува живот свој, изгубиће га, а који изгуби живот свој мене ради, наћи ће га.“ (Мт 10; 39); из тога следи – ко изгуби живот свој Христа и Јеванђеља ради – тај може са Апостолом да ускликне: *Живим не више ја, него живи у мени Христос*. (Гал 2; 20).

Већ смо поменули покушај пуританаца да избаце крст из свете тајне крштења. У проповеди одржаној 13 јуна 1624 Дон каже: „Прво нас је Бог запечатио утиснувши Своју слику у наше душе [...] на стварању. [...] Али затим сви бисмо поново запечаћени, запечаћени у самој нашој плоти, када је Исус Христос, јединородни Син Божији, узео нашу природу. [...] Он на нас спушта још једном печат, иако га ми тада нисмо свесни, али свет, народ сабран у цркви јесте – у светој тајни крштења, када је печат Његовог Крста сведочанство, не да се Христос роди, (као што је претходни печат био), већ да Он умре за нас; тада тај печат примамо на своје чело, да бисмо се уподобили Њему који је тако у нама запечаћен.“¹² Упоре-

онда ова порција носи са собом и бол, па су тако различита значења ове речи испреплетана.

- 10) У раду смо користили Грирсонову нумерацију сонета.
 11) Једанаести сонет сматра се контроверзним. У првим стиховима песник као да жели да буде распет *уместо* Христа, што критичари тумаче као, у најмању руку, арогантно понашање. Ми предлагемо другачије тумачење: песник намерно формулише прва четири стиха да створи такав утисак, али онда, у петом, то нагло мења, као да хоће да каже да, ма колико се трудио, обичан човек не може да победи грех и смрт, то може само Богочовек Христос – „Јер такав нам првосвештеник требаше: свет, незлобив, чист, одвојен од грешника и виши од небеса; [...] Јер Закон поставља за првосвештенике људе који имају слабости, а ријеч заклетве последије Закона поставља Сина вавијек савршенога.“ (Јевр 7; 26, 28).
 12) Види код: *Johnson* 1999: 67.

димо Донове речи са речима С. Булгакова: „Посредством Христовог искупљења од греха, сваки човек задобија свој вечни, ненарушиви лик у Богу, чак и ако тај лик остане непројављен у човековом личном облицију, у ‘подобљу’. Овај човеков лик, који постоји у Новом Адаму, преноси се човеку кроз св. тајну крштења, као ново рођење. [...] Гетсиманска чаша је истовремено и чаша смрти и чаша погребног крштења за нови живот: ‘Сви који се крстисмо у Христа Исуса, у смрт Његову се крстисмо’ (Рим 6; 3 а такође и 6; 4–10). Због тога се у речи Божијој о смрти Христовој, а посебно о Његовој крви, обично говори као о некој супстанцији искупитељске жртве, као о самом ‘откупу’ или о ‘цени’ нашег спасења.“ (Булгаков 2011: 381, 387).

Човекова душа, дакле, носи лик свога Творца, али, сматра Дон, због грехова наших овај лик бива *наружен (defaced)*¹³, зато Бог поново помаже човеку да се тај лик обнови. Бог постаје доступан човеку „прво кроз Његово оваплоћење, и најзад кроз распеће у којем човек учествује кроз свету тајну крштења.“¹⁴ „Тако се с њим погребосмо кроз крштење у смрт, да би, као што Христос устаде из мртвих славом Очево, тако и ми ходили у новом животу.“ (Рим 6; 4) На тај начин се у човеку обнавља лик Божији, јер како каже даље Апостол: „ако постадосмо сједињени са

обликом смрти Његове, онда ћемо и са васкрсењем.“ (Рим 6; 5), односно – „ако ли умријесмо са Христом, вјерујемо да ћемо и живјети са њиме.“ (Рим 6; 8). Сваки хришћанин, дакле, следи за Христом да би се Њему уподобио – „јер и Христос пострада за вас, остављајући вам примјер да идете Његовим стопама.“ (1Петр 3; 21). *For, when that Crosse ungrudg'd, unto you stickes, / Then are you to your selfe, a Crucifixe.* („Јер, кад тај Крст без роптања примиш, / Онда ти сам Распеће постајеш.“), каже Дон у песми *The Crosse* („Крст“). Угледање на Христа је оно на шта је сваки хришћанин позван, а то је могуће и оствариво „јер сте сви синови Божији вјером у Христа Исуса. Јер који се год у Христа крстисте, у Христа се обукосте.“ (Гал 3; 26–27)

Дон истиче да управо крштење обезбеђује видљиви печат уподобљења Цркве Христу.¹⁵ Он ово облачење у Христа доводи у везу са Параболом о блудном сину (Лк 15; 22)¹⁶ „кога отац у потпуности и одједном обуче у хаљину која покри све његове недостатке.“¹⁷ Крштење је, каже Дон, печат усиновљења: „морате се показати да сте синови Божији; а то не можете доказати ни на један други начин осим тиме што се у *Христѡа крстѡистѡе*.“ (Johnson 1999: 71) Дон, наравно, изричито инсистира на употреби крста приликом крштења „да се не бисмо постидели крста Христовог и да се не бисмо уплашили на-

13) *To deface* – наружити, упропастити, учинити нејасним. Дон, на свој начин, поред значења речи користи и њену морфологију да појача утисак. Пошто говори о лику Божијем по ком је човек створен и чињеници да, кроз грех, човек тај лик наружи (*deface*), а корен речи *deface* је – *face* (лице), то видимо колико се Дон вешто служи језиком.

14) Види код: Johnson 1999: 67.

15) Ибид.

16) „А отац рече слугама својим: Изнесите најљепшу хаљину и обуците га, и подајте му прстен на руку и обућу на ноге.“

17) Види код: Johnson 1999: 70.

шег сопственог крста¹⁸, који смо позвани да носимо.

8

Овај мотив крштења и облачења у Христа, кроз који се у човеку обнавља Божији лик, као и мотив угледања на Христа налазимо у великом броју Донових песама. У песми *The Crosse* („Крст“) налазимо на следеће стихове: *Who can blot out the Crosse, which th'instrument / Of God, dew'd on mee in the Sacrament?* („Ко може избрисати Крст, којим оруђе / Божије ороси ме у тајни светој?“) Наравно, Дон овде алудира на свету тајну крштења. У стиховима: *As perchance, Carvers do not faces make, / But that away, which hid them there, do take. / Let Crosses, soe, take what hid Christ in thee, / And be His image, or not His, but Hee.* („Као што, заправо, скулптори лица не тешу¹⁹, / Већ од њих све што скрива их отклањају. / Нека Крст тако, однесе све у теби што Христос није, / И слика Његова буди, ил' не слика већ Он сам.“). Ови стихови се недвосмислено одnose на идеју да лик Божији у човеку, који бива наружен (*defaced*) греховима, може да се обнови кроз крштење и облачење у Христа. Стихови: *And be His image, or not His but Hee* упућују на речи апостола Павла *Са Христѿом се разайех; А живим не више ја, него живи у мени Христѿос.* (Гал 2; 20).

Ове мотиве налазимо и у песми *Good-Friday 1613*. („Велики Петак 1613“): *and Thou look'st towards mee, / O Saviour, as Thou hang'st upon the tree; / I turne my backe to Thee, but to receive / Corrections, till*

Thy mercies bid Thee leave. / O thinke mee worth Thine anger, punish mee, / Burne off my rusts, and my deformity; / Restore Thine Image, so much, by Thy grace, / That Thou may'st know mee, and I'll turne my face. („и Ти гледаш ка мени, / Спасе, док на дрвету висиш; / Окрећем леђа своја Теби, али да казну примим / док милостивост Твоја не каже да доста је. / О сматрај ме вредним Твоје љутње, казни ме, / Сагори сву моју рђу, и моју изобличеност; / Обнови тако милошћу Твојом лик Твој, / Да ме можеш познати, и ја ћу окренути своје лице [ка Теби]“).

Обући се у Христа за Дона значи да се човек кроз крштење уподобљава Христу, да постаје причасник Божанске природе. Ова света тајна „означава наше умирање и погребене са Христом; наш Крст, страдање и погребене“²⁰, али и наше васкрсење са васкрслим Господом. Значај ове св. тајне види се и у самом символу вере који хришћани свакодневно исповедају: *исповедам једно кршћење за ойрошћење грехова; чекам васкрсење мртвих и живої будућеї века*²¹. Због тога се Дон изнова и изнова враћа овим мотивима, подвлачећи тако неизмеран значај крста за хришћанина.

У краткој песми, посвећеној Џорџу Херберту (*George Herbert 1593–1633*)²² и написаној на латинском језику, Дон говори о томе како је грб своје породице препревио тако да је крст на њему у облику сидра. *The Crosse (my seal at Baptism) spread below, / Does, by that form, into an Anchor*

18) Ибид: 71.

19) Види објашњења код: *Donne 2001: 652*. Идеја у вајарству, која се приписује Микеланђелу – вајари не преве портрет у камену, већ од камена одстранују све што није портрет.

20) Види код: *Johnson 1999: 73*.

21) Из Никејско-Цариградског Символа Вере.

22) Донов млађи колега и по перу и по проповедаоници. Види више код: Ковачевић и др. 1991.

grow. / Crosses grow Anchors; Bear as thou shouldst do / Thy Crosse, and that Crosse grows an Anchor too. / But He that makes our Crosses Anchors thus, / Is Christ, Who there is crucifid for us. („Крст (печат мој на крштењу) што испод се шири, / кроз облик тај у Сидро прераста. / Крстови у Сидра прерасту; Носи како доликује / Крст свој, па ће и тај Крст у Сидро прерасти. / Али Онај који од Крстова наших тако Сидра чини, / Христос је, Који на њему распет је за нас.“). Познато је да је сидро један од ранохришћанских симбола, управо због сличности са крстом. Пре Хришћанства, сидро је било симбол сигурности²³, оно то и наставља да буде, с тим што је за хришћане сигурност у Христу, распетом и васкрсом. Због тога Доново претварање крста у сидро не изненађује, с тим што он то претварање посматра као *процес*, као *раси*²⁴. Ако човек истрајава у ношењу свог крста, угледајући се на Христа, онда тај крст прераста у сидро, односно, кроз ношење свог крста хришћанин се утврђује у Христу, он се уподобљава Христу, јер Христос који је на Себе преузео грехе света и који је распет за искупљење и спасење свих људи, чини да крст постане симбол и оруђе победе над грехом и смрћу и самим тим симбол највеће могуће сигурности. У складу са тим змија губи своју моћ да убије, јер крст неутралише њен отров, претварајући га у лек. Христова смрт на крсту постаје лек против смрти. *My death he²⁵ is, but on the Crosse, my cure.* („Она [змија] моја смрт је, ал на Крсту, мој лек.“).

„Искупљење се даје свима, али његово присвајање препуштено је човековој слободи и слободној вољи.“ (Булгаков 2011: 380). У том смислу и Христос позива ученике: „Ако хоће ко за мном ићи, нека се одрекне себе, и узме крст свој и за мном иде.“ (Мт 16; 24)

“So, in His purple wrapped receive mee Lord, / By these His thornes give me his other Crowne; / And as to others soules I preach'd Thy word, / Be this my Text, my Sermon to mine owne, / Therefore that He may raise the Lord throws down.” („Тако, у пурпурној хаљини Његовој прими ме Господе, / Трњем Његовим подај ми Његову другу Круну²⁶; / И, као што другим душама ја Твоју реч проповедах, / Нека реч ова проповед буде мени самом, / Зато да подићи може, Господ обара.“) Овим стиховима завршава се песма “Hymne to God, My God, in My Sicknesse” („Химна Богу, мом Богу, у болести мојој“) коју је Дон, заиста будући болестан, писао као припрему за смрт. Он, који је своје парохијане увек позивао на трпљење сваке болести и муке као на следовање за Христом, сада себи самом преписује исти лек. Једини пут који води у Царство Небеско јесте крст. Тако симбол срамне смрти постаје улаз у живот вечни, ознака највећег понижења претвара се у знамење непобедиве победе. До наручја Аврамовог једино се крстом може попети, али да би се попео, човек прво мора да сиђе. Крст Христов води кроз страдање и кроз смрт, зато тај пут и јесте *ишјесан*, али води у васкрсење – *Therefore that He may raise the Lord throws*

23) Види у: Речник симбола: 2004.

24) *To grow – раси, и повећати се али и доносити илог.*

25) *He – serpent – мисли се на змију.*

26) Мисли се на Христову царску круну. На енглеском је трнов венац – *crown of thorns* – па је то прва Христова круна.

down. Целокупна Донова духовна поезија у знаку је крста, који он види свуда и у свему – *All is Crosse*²⁷ („Све је Крст“),

каже Дон – али и наде у Божију милост и васкрсење, јер васкрсења и не може бити без крста.

summary

[ANA LUPULOVICH]

Verses on “The Crosse” – The Holy and Life-giving Cross in the Divine Poems of John Donne

10

The Cross is the symbol of Christianity, it is the symbol and the instrument of Christ's Passion, but, the instrument of His victory over death, as well. The whole of the economy of Divine incarnation, and human salvation is founded on the Cross. As such, the Cross was a common motive in the Divine Poems of English poet and preacher John Donne (1571–1631). He praised it, defended it, glorified it and laid up all his hope upon Christ crucified on it. Through his confession of the Cross, not only in prose, in his sermons, but also in his verses, Donne shows how poetry can grow into a prayer.

In this paper we have tried to analyse the motive of the Cross in Donne's religious poetry. This motive can be found in most of his divine poems, and it includes a certain number of sub-motives: the Cross in baptism, putting on Christ, Christ the Redeemer, Christ's life-giving Blood, etc. In order to make this analysis comprehensive we have tried to provide a theological background for it. In this sense we have used the works of St. Gregory Palamas and Sergei Bulgakov.

Извори

Donne 2001: **Donne, John**. The Complete Poetry and Selected Prose of John Donne. – New York: The Modern Library. – 697 p.

Литература

Булгаков 2011: **Булгаков, Сергеј**. Јагње Божије (први део трилогије о Богочовечанству). – Београд: ПФФ, Логос. – 459 с.

Бидерман 2004: **Бидерман, Ханс**. Речник симбола. – Београд: Плато. – 562 с.

Collins Dictionary 1991: Collins English Dictionary. – Glasgow: HarperCollins Publishers.

Gardner 1962: **Gardner, Helen**. The Religious Poetry of John Donne. – A Collection of Critical Essays (edited by Gardner H.) – Englewood Cliffs, N. J.: Prentice – Hall, Inc. – P. 123–136.

27) Из *To Mr. George Herbert*, 19. стих. Види: *Donne* 2001: 286.

- Johnson 1999: **Johnson, Jeffrey.** The Theology of John Donne. – Woodbridge, Suffolk: D. S. Brewer. – 162 p.
- Ковачевић и др. 1991: **Ковачевић И., Костић В., Перваз Д., Фрајнд М.** Енглеска књижевност (650–1700). – Сарајево: и.п. „Свијетлост“ д.д., Завод за уџбенике. – Књ.1 – 419 с.
- Палама 2005: **Палама, Григорије Свети.** „Господе просвети таму моју“, (сабране беседе). – Београд: Православна мисионарска школа при храму Светог Александра Невског. – Друго исправљено и допуњено издање. – 576 с.
- Свето Писмо 2004: Свето Писмо. Старога и Новог Завјета Библија. – Београд: Свети Архијерејски Синод Српске Православне Цркве, 2004. – 1495 с.
- Smith 1984: **Smith, Julia J.** Donne and the Crucifixion. – In: The Modern Language Review. – Modern Humanities Research Association. – Vol. 79., No. 3. – P. 513–525.